УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19^1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, а також в рамках реалізації вимог наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 25.10.2024 № 144.15/24 «Про запровадження пілотного проєкту «Систематичний моніторинг додержання прав людини в державній установі «Київський слідчий ізолятор»», запроваджено систему щоденних відвідувань на предмет додержання прав, свобод і законних інтересів людини в зазначеній установі, за результатами проведення яких виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Київський слідчий ізолятор» (далі – установа, СІЗО).

У ході відвідувань працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини спільно з представниками громадських організацій встановлено ряд системних порушень, серед яких недотримання норми площі для утримання ув'язнених у камерних приміщеннях установи.

Так, представниками груп НПМ встановлено, що у камерному приміщені № 211 утримувалось 17 осіб, узятих під варту, проте, актом вимірювання площі приміщень структурних дільниць установи передбачено, що у зазначеній камері можуть утримуватися лише 12 осіб. Таким чином, фактична площа для утримання одного ув'язненого становить 1,7 $м^2$, що є порушенням вимог частини 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (зокрема, норма площі для утримання однієї взятої під варту особи не може бути менше 2,5 $м^2$).

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Внаслідок перенаповнення зазначеного камерного приміщення та через наявність у ньому лише 14 спальних місць, деякі ув'язнені вимушені спати по черзі або на підлозі.

Порушення умов тримання аналогічного характеру групами НПМ встановлено також у камерних приміщеннях № 24, № 27, № 28, № 29, № 30, № 31, № 140, № 191, № 281, № 341, № 344 та багатьох інших.

Частиною 2 статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» визначено, що основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є роздільне тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту, у порядку, передбаченому статтею 8 зазначеного Закону.

Однак, зазначені вимоги керівництвом установи у повному обсязі не дотримуються, що призводитиме до конфліктів серед утримуваних осіб та вчинення злочинів під час їх утримання в СІЗО.

Так, під час вивчення камерних карток ув'язнених встановлено, що в камерних приміщеннях № 97, № 101 та № 118 утримуються особи, які раніше відбували покарання у місцях позбавлення волі, разом із особами, які не перебували у місцях позбавлення волі.

У порушення вимог статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» ув'язнені проживають у окремих камерних приміщеннях, де побутові умови, що відповідають правилам санітарії та гігієни, у повному обсязі не забезпечуються.

Так, у камерних приміщеннях № 104, № 118, № 279, № 280, № 281, № 284 та інших брудно, наявний неприємний запах, стіни вкриті пліснявою, значна захаращеність сумками з особистими речами утримуваних осіб, підлога та санвузли брудні, сантехнічне обладнання зношене та потребує заміни, не працює вентиляція, а у вікнах камер № 28 та № 139 відсутнє скло.

У порушення вимог правила 22.5 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), деякі камерні приміщення установи не забезпечені баками для питної води, внаслідок чого адміністрацією установи не забезпечується постійний доступ утримуваних осіб до чистої питної води.

У порушення вимог пункту 2.13 розділу II Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5, у приміщеннях для роздягання (одягання) лазні установи зафіксовано температуру повітря на рівні плюс 15,4°С – 17°С, при тому, що у вказаних приміщеннях протягом робочого дня температура повинна підтримуватися на рівні не нижче плюс 25°С.

У порушення вимог статті 16 Закону України «Про попереднє ув'язнення», якою передбачено, що взяті під варту особи можуть залучатися без оплати їх праці лише до робіт, пов'язаних із створенням належних санітарно-побутових умов і впорядкуванням місця попереднього ув'язнення, почергово, у вільний від проведення слідчих дій час і не більш як на дві години протягом дня, окремі ув'язнені в установі залучаються без оплати їх праці до зазначеного виду робіт та працюють відповідно щодня та повний робочий день (близько 8 годин).

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

При відвідуванні групами НПМ камерних приміщень сектору максимального рівня безпеки для тримання осіб, засуджених до довічного позбавлення полі, встановлено, що деякі утримувані особи перебувають у камерах поодинці, хоча камери призначені для утримання двох та більше осіб.

У 21 Загальній доповіді [CPT/Inf (2011) 28] Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) зазначає, що одиночне ув'язнення може мати надзвичайно руйнівні наслідки для психологічного, соматичного та соціального здоров'я для утримуваних осіб. Окрім цього, воно може створювати умови для навмисного жорстокого поводження з ув'язненими.

Поміщення щодо одиночного тримання здійснюється тільки за винятковими обставинами і протягом якнайкоротшого часу, щодо кожного із видів одиночного ув'язнених повинна існувати окрема процедура його застосування та перегляду відповідних рішень.

Крім того, в окремих камерних приміщеннях установи встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій передбачено право на повагу до приватного життя.

Так, у камерних приміщеннях № 281, № 280, № 283, № 284 та інших санвузли не мають дверей та лише частково загороджені, що не дозволяє ув'язненим усамітнитись та є порушенням вимог правила 19.3 ЄПП.

У камерних приміщеннях № 31, № 152, № 279 та інших ліжка розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує утримуваним особам особистого простору та порушує правило 18.1 ЄПП.

Європейський комітет у доповіді до Уряду України за наслідками проведеного візиту до України 16 – 27 жовтня 2023 року [CPT/Inf (2024) 20] зазначив, що навіть під час збройних конфліктів повинні бути гарантовані основні права затриманих осіб, які включають право ув'язнених на тримання в гідних умовах.

Європейський комітет закликає українську владу вжити необхідних заходів для поліпшення матеріальних умов тримання під вартою у пенітенціарних установах і, зокрема, забезпечити, щоб: рівень наповненості камер зменшився (з тим, щоб на одного ув'язненого в камерних приміщеннях припадало щонайменше 4 м^2 житлової площі); всі приміщення для тримання ув'язнених перебували в належному стані і відповідали санітарним нормам; а камери мали доступ до природного світла і вентиляції.

Невиконання рекомендацій Європейського комітету та неналежні умови тримання ув'язнених та засуджених в установі призводить до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Так, при опрацюванні рішень ЄСПЛ, які стосуються діяльності державної установи «Київський слідчий ізолятор», встановлено, що з початку 2024 року ЄСПЛ оголошено прийнятними 12 рішень у справах: «Brygynets and Others v. Ukraine», «Vasylenko and Others v. Ukraine», «Yeremenko and Others v. Ukraine»,

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

«Matyushonok v. Ukraine», «Mukhtarkulyyev and Others v. Ukraine», «Kilikhevich v. Ukraine», Tereshchenkov and Others v. Ukraine», «Yermakov and Othres v. Ukraine», «Koldobenko and Others v. Ukraine», «Kostyuchenko and Others v. Ukraine», «Obolonchyk and Others v. Ukraine» та «Chupryna and Others v. Ukraine», у яких встановлено порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Загалом, з 2012 року і по теперішній час ЄСПЛ оголошено прийнятними 77 рішень про неналежні умови тримання у державній установі «Київський слідчий ізолятор». Загальна сума відшкодування, яку Україна повинна сплатити по таким рішенням, складає близько 1 млн євро.

На підставі вищевикладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2^7 пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Міністерством юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення та недопущення у подальшому порушень, виявлених у діяльності державної установи «Київський слідчий ізолятор», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому, копію якого направити Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

1.2. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одну утримувану особу згідно з вимогами національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини.

1.3. Привести у відповідність до вимог національного законодавства та міжнародних рекомендацій умови тримання ув’язнених (засуджених) у камерних приміщеннях установи.

1.4. Виключити випадки порушення вимог статті 8 Закону України «Про попереднє ув’язнення» щодо роздільного тримання різних категорій засуджених та ув’язнених.

1.5. Забезпечити реалізацію права ув’язнених, які залучаються в установі до виконання робіт з господарського обслуговування, на оплачувану працю.

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

1.6. Забезпечити постійний доступ засуджених та ув’язнених до чистої питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

1.7. Створити належні умови для реалізації права утримуваних осіб на приватність та особистий простір.

1.8. Вжити дієвих заходів щодо припинення та недопущення у подальшому порушень температурного режиму в камерних приміщеннях та приміщеннях лазні установи.

2. Вжити додаткових заходів щодо усунення порушень, які були предметом розгляду в зазначених рішеннях ЄСПЛ щодо порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв’язку з неналежними умовами тримання під вартою.

3. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене особисто.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Тищенко Руслан, Потапович Павло (050) 967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№358.2/25/39.1 від 10.01.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 10.01.2025 14:17
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400